

Dimitrie Sfura - poetul și poezia care l-au impresionat pe Eminescu

Dr. Ionel NOVAC

„Cântecele populare îl încântau și pe acestea le cânta el cu mare plăcere. Patru cântece îi plăceau însă cu deosebire; aceste erau cântecele sale de predilecție. Când se hotăra să cânte, atuncea cu bună seamă aceste cântece nu lipsiau din repertoriul său, iar în cele mai multe cazuri numai pe acestea le cânta... Cântecul al patrulea îl impresiona deosebit de mult; parcă-l văd, când l-a cântat întâiași dată în prezența mea: cu capul ridicat, cu ochii scânteietori în atitudine dramatică și cuprins de un adânc sentiment, el întona cântecul:

MAI TORNATI-MI!...

Mai tornati-mi înc'odata,
Vinu să beu, că sum setosu ;
Inse nu-mi umpleți pocalulu
Numai de la miediu mai josu.

Ca să-l umplu eu cu totulu
Cu-apa rece de la riu,
De la riu, ce isvorește,
Prin ochi tristi, din sinulu meu.

Si-oiu siucă să sfârâiescă,
Pan' va fi din vinu veninu,
Asié-lu voiu bé mai cu dulce,
Sē-mi omoru dorerea 'n sinu.

Séu de n'a perî dorerea,
P.éra sinulu, pieru si eu ;
Că-a traî gelindu natiunea
Nu-mi ajute Domnedieu !

D. Sfura.

Mai turnați-mi în pahare,
Voiu să beau, căci sunt setos,

Dară nu-mi împleți paharul
Decât dela miez în jos.

Ca să-l umplu înc'odată
Cu-apă rece dela râu,
Dela râu ce isvorește
Din adânc din pieptul meu.

Și să-l beau să sfârâiască,
Pân'ce-a fi din vin venin,
C'așă, să-l beau mai cu dulce,
Să-mi alin durere'an sân.

Și de n'a pieri durerea,
Piară simțul, pier și eu,
C'a trăi, jălind poporul
Nu-mi ajute Dumnezeu!

Era un fel de extaz când îl finea; vedeai ce adânc îl impresiona acest cântec și din toată atitudinea sa, te încredințai despre nemărginita iubire ce avea el pentru poporul său. Odată l-am întrebat cine e autorul acestui cântec și mi-a răspuns: „Ia, un biet tânăr transilvănean, care avea durere de inimă pentru nenorocitul său popor; am auzit că l-a compus, l-a cântat și a murit după ce-l cântase!”¹

Aceasta este mărturia lui Teodor V. Ștefanelli, atunci când, în amintirile sale, vorbește despre Mihai Eminescu cântărețul. Cine era în realitate bietul transilvănean, care compusese cu atâta durere poezia? Nimeni altul decât tânărul Dimitrie Sfura, considerat la vremea sa cel mai de seamă reprezentant dintre „lepturiștii” de la „Diorile Bihorului”.²

Dimitrie Sfura s-a născut la 28 iulie 1833³, în localitatea Vezendiu (județul Satu Mare), în familia Rachila și Teodor Sfura, o familie de țărani români înstăriți. Își începe studiile la Carei, pe care le continuă la gimnaziul din Beiuș și apoi le termină la Oradea, în anul 1854. Tot aici urmează Teologia pe care absolvit-o în 1857, după care este numit prefect de studii în „Seminarul Tinerimii Române Unite” din localitate. „Ca student în teologie e încălzit de noul suflu de viață românească ce pornise din rândurile tinerimei și se alătură cu folos șirului de entuziaști”.⁴

¹ Teodor V. Ștefanelli - Amintiri despre Eminescu, Ed. C. Sfetea, București, 1914

² „Diorile Bihorului. Almanac Naciunal, de la Societatea de Leptură a Junimeii Române studiiinte la scolele oradane. Anul I. Oradea Mare”, al doilea almanah editat în 1854 de către „Societatea de leptură”.

³ Au fost vehiculați și alți ani, precum 1831 sau 1835.

⁴ Eugeniu Potoran – Poezii Bihorului, Ed. Societății de Lectură „Sf. Ioan Gură de Aur”, Oradea, 1934

În anul școlar 1857-58 este numit profesor la Preparandia din Oradea și este ales conducător al „Societății de leptură”⁵, care la vremea respectivă începuse să stagneze. „Pe vremea aceea studiam și eu la Oradea Mare și țin minte și acuma ce bucurie simțirăm noi, studenții, aflând că în urma stăruinței noastre ni se numi conducătoriu mult iubitul și stimatul Sfura”.⁶

Dimitrie Sfura a ocupat scaunul prezidențial al „Societății” în prima duminică după Paștile anului 1858, în locul profesorului Alexandru Roman, trimis la Viena de episcopul Vasile Baron de Erdely „ad subeunda rigurosa et studiis physics”.⁷ „Sub conducerea sa societatea începu să înflorească iară. Tratarea-i amicală, stăruința-i neobosită și diligența-i rară, insuflară zel în toți membrii societății”.⁸

Ședințele societății devin tot mai interesante, membrii acesteia își declamă propriile creații literare și nu peste mult timp decid editarea unui almanah beletristic. De subliniat că Dimitrie Sfura citea cele mai multe versuri în ședințele „Societății de leptură” și a publicat cele mai multe poezii în „Diorile Bihorului”, fapt ce i-a atras stima tuturor cunoscuților, care nutreau speranța că acesta va deveni un poet însemnat.

La 14 octombrie 1858 se căsătorește, la Borlești, cu „Adalberta (Berta) Terebesy, cumnata parohului local, Vasile Catoca. A oficiat cununia pr. Ioan Szeremi, paroh și protopop al Mădărasului, martor fiind preotul din localitatea de obârșie a mirelui, George Pop, tustrei acești slujitori ai altarului fiind situați în prima linie a luptei naționale a românilor sătmăreni”.⁹

Destinul avea însă să fie crunt cu tinerii căsătoriți, curmându-le în scurt timp atâtea vise neîmplinite. „Cu ocazia unei călătorii de la Carei la Oradea, atins fiind de o hemoragie acută, se stinse pe neașteptate, la 7 noiembrie 1858”.¹⁰

Trupul neînsuflețit al lui Dimitrie Sfura a fost așezat spre veșnică amintire în cimitirul satului natal¹¹, fiind plâns un numai de colegii „lepturiști”, ci și de întreaga presă românească din Ardeal. „Durerea noastră fu mare, întocmai ca pierderea națiunii. Noi am pierdut într'însul un amic binevoitor și conducător zelos, iar națiunea pe un june poet cu speranțe frumoase”.¹²

În scurtul timp cât a trăit, Dimitrie Sfura a scris destul de mult, dar a publicat puțin. În „Diorile Bihorului” i-au apărut nuvela „Cursoriul lui Horea și Cloșca”, poema comică „Luca Pescereanu” și 16 poezii, între care „Fata Romana”, „Amicele vieții”, „Amiciția”, „Chilia studentelui”, „Eldoradul”, „Primăvara”, „Prier 12/24 1854”, „Las'să fiu acela eu”, „Rămas bun”, „Tot puțința”. Unele dintre acestea au fost puse pe note, fiind cântate de românii din aceste părți „în oarele sale de bucurie și de durere și astfel memoria lui Sfura se va susține în popor din an în an”.¹³

Dimitrie Sfura a colaborat la „Gazeta Transilvaniei”, precum și la alte reviste și almanahuri ale vremii. În decembrie 1855 i-a trimis lui Iacob Mureșianu balada istorică „Menumorut”, dar și poeziile „Despre românii de acum”, „Rămas bun unui gonit”, precum și unele articole despre elevii de la gimnaziile din Beiuș și Oradea, dar mai ales despre membrii „Societății de leptură” a junimii orădene.¹⁴

În afară de poeziile publicate în „Diorile Bihorului”, de la Dimitrie Sfura a rămas un volum de poezii nepublicate, dintre care, în „Foaie pentru Minte, Animă și Literatură”, numărul 30 de marți, 19 iulie 1860, i se publică poezia „La vinu”, cu mențiunea „Din versurile remase de D. Sfura” (probabil că poezia fusese trimisă de prietenii săi). Aceeași poezie, dar de această dată sub denumirea „Mai turnați-mi!...”, este publicată de către Iosif Vulcan în numărul 43 din 26 sept/7 nov. 1869 al revistei „Familia”, alături de articolul comemorativ „Memoria lui Dumitru Sfura”, semnat de Vulcan, și de alte trei poezii

⁵ „Societatea literară a junimei române studioase la Academia de drepturi și Arhigimnaziul din Oradea Mare”, înființată în 1852. Prima ședință a fost ținută la 25 iunie 1852, sub președinția lui Alexandru Roman. Și-a încetat activitatea la 16 noiembrie 1875 când, în urma unui scandal public, a fost dizolvată de guvern.

⁶ Iosif Vulcan – Memoria lui Dumitru Sfura, în Familia, nr. 43 din 26 oct/7 nov. 1869

⁷ Să urmeze studii riguroase de fizică (lb. latină)

⁸ Iosif Vulcan, op. cit.

⁹ Viorel Câmpean – Oameni și locuri din Sătmar, Ed. Citadela, Satu Mare, 2008

¹⁰ Vasile Vartolomei – Mărturii culturale bihorene, Ed. Ziarului „Tribuna Adrealului”, Cluj, 1944

¹¹ Ca și în cazul datei nașterii, există păreri conform cărora D. Sfura a fost înmormântat la Oradea

¹² Iosif Vulcan, op. cit.

¹³ Idem

¹⁴ Viorel Câmpean – op. cit.

(„Grânele vara...”, „Cătră lună” și „Amorul”). Cu o jumătate de an mai devreme, în numărul 9 din 3/15 martie 1869, aceeași „Familia” publicase doar primele două strofe ale poeziei, la rubrica rebusistică „Gacitura de semne” (ca răspuns la ghicitoarea din numărul 6 al revistei).

Indiferent de titlul sub care a fost tipărită, poezia, cu un accentuat specific bihorenesc, a rămas cea mai populară creație a lui Dimitrie Sfura, ea fiind pusă, la fel ca și alte poezii ale sale, pe note. De altfel, „în Biharea și azi se mai cântă acest vechiu cântec pe la cele ziafeturi, când ții să faci hătărul vreunui bătrân cu inimă tineră”.¹⁵

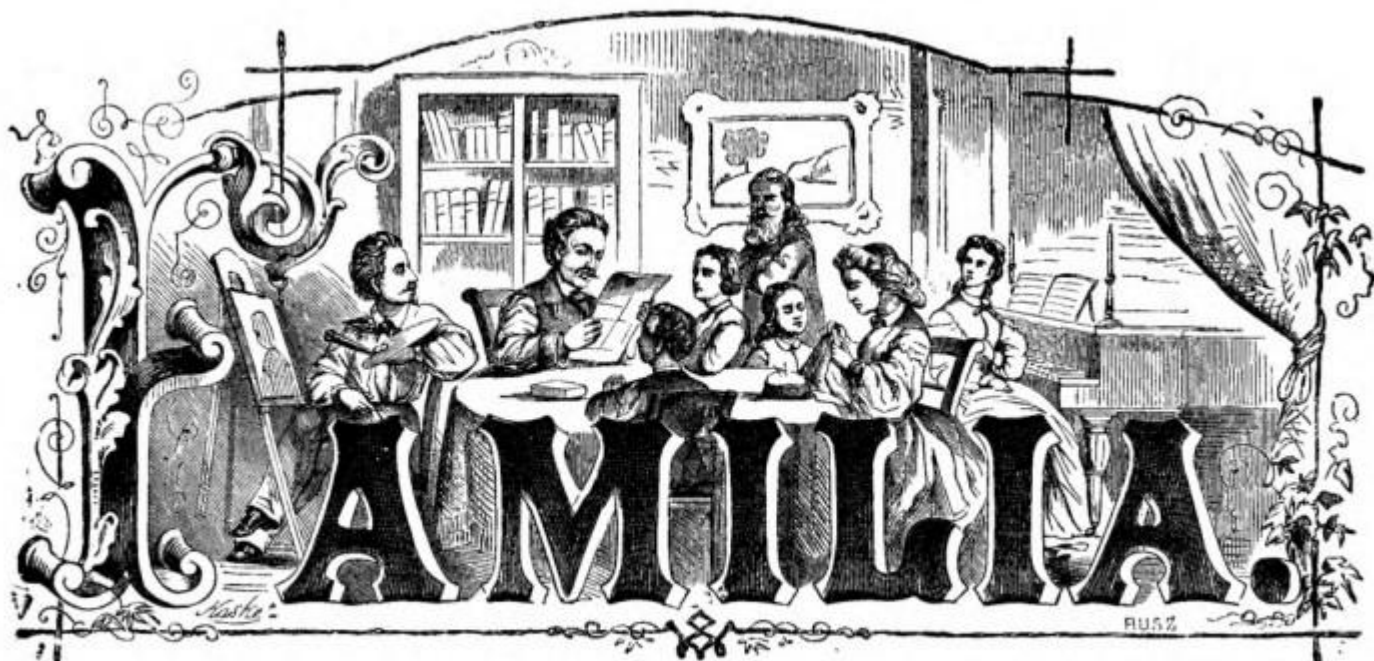
Comparând poezia din amintirile lui Teodor V. Stefanelli cu cele publicate în „Foaie pentru Minte, Animă și Literatură” și, respectiv, în „Familia”, constatăm că doar două versuri („Dela râu ce isvorește” și „Nu-mi ajute Dumnezeu”) se păstrează întocmai în toate cele trei variante. Celelalte versuri au suferit mici modificări în procesul tipăririi sau poate la sugestia redactorilor răspunzători, dar acestea nu au schimbat radical mesajul poeziei. Iată cum se prezintă acestea:

- Mai turnați-mi în pahare (Stefanelli) - Mai turnați-mi înc'o dată (Foaie, Familia);
- Voiu să beau, căci sunt setos (Stefanelli) - Vin să beu, că(c) sum setos (Foaie, Familia);
- Dară nu-mi împleți paharul (Stefanelli) - Însă nu-mi umpleți pocalul (Foaie, Familia);
- Decât dela miez în jos (Stefanelli) - Numai din mijloc mai jos (Foaie, Familia) ;
- Ca să-l umplu înc'odată (Stefanelli) - Ca să-l umplu cu-apă rece (Foaie) - Ca să-l umplu eu cu totul (Familia);
- Cu-apă rece dela râu (Stefanelli) - Dela râul ce-l știu eu (Foaia);
- Din adânc din pieptul meu (Stefanelli) - Din ochi trist prin sânul meu (Foaia) – Prin ochi triști, din sânul meu (Familia);
- Și să-l beau să sfârâiască (Stefanelli) - Și-oiu șușca să sforâiască (Foaia, Familia);
- Pân'ce-a fi din vin venin (Stefanelli) - Pân'va fi din vin venin (Foaia, Familia);
- C'așă, să-l beau mai cu dulce (Stefanelli) - Că așa-l voiu bea cu dulce (Foaia) – Așe-l voiu be mai cu dulce (Familia);
- Să-mi alin durere'an sân (Stefanelli) - Să-mi omor durerea'n sân (Foaia, Familia);
- Și de n'a pieri durerea (Stefanelli) - Iar de n'a peri durerea-mi (Foaia) - Sau de n'a peri durerea (Familia) ;
- Piară simțul, pier și eu (Stefanelli) - Piară-mi sânul, pier și eu (Foaia) - Piară sânul, pier și eu (Familia);
- C'a trăi, jălind poporul (Stefanelli) - Să viez, jelind națiunea-mi (Foaia) – Că-a trăi jelind națiunea (Familia).

Așa cum am arătat la început, indiferent care a fost varianta creată de Dimitrie Sfura, poezia, care se cânta în mediile studențești și mulți credeau că este un cântec popular, l-a impresionat foarte mult pe poetul Mihai Eminescu. „Cântecul acesta - acorduri aproape bisericesti cu refrenuri energice - a încălzit și pe Eminescu. Marele nostru poet îl intona cu capul ridicat, cu ochii schinteietori, cu atitudine dramatică și cuprins de un adânc sentiment”.¹⁶ Mai mult, poetul era printre puținii cei care știau cine este autorul acestui trist cântec, „un biet tânăr transilvănean”, așa cum i-a destăinuit o dată și prietenului său, Teodor V. Stefanelli.

¹⁵ Constantin Pavel – Miron Pompiliu. Viața și opera lui, Ed. Doina, Beiuș, 1930

¹⁶ Idem.

Beletristica, știință, arte, viața socială, moda.

<p>Pest'a Duminica 26 opt. 7 noemv.</p>	<p>Va eei in fia-care demineca, cu portrete si alte ilustratiuni. In fia-care anu prenumerantii capeta dōne tablouri pompōse.</p>	<p>Pretiuu pentru Austria pe iul.-dec. 4 fl. pentru tablou 80 cr. Pentru Romani'a pe iul.-dec. unu galbenu, pentru tablou trei sfanti.</p>	<p>Nr. 43.</p>	<p>Cancelari'a redactiunii Strat'a lui Leopoldu Nr. 33, unde sunt a se adresa manuscriptele si banii de prenumeratiune.</p>	<p>Prenumeratiunile se peta face la tōte postele. Pentru Romani'a in librari'a dloru Socecu et comp. in Bucuresci.</p>	<p>Anulu V. 1869.</p>
---	---	--	--------------------	---	--	-------------------------------

Memoria lui Dumitru Sfura.

Modest'a viorica, ce stâ retrasa intr'unu locu ascunsu, respandindu cu sfiela mirosulu seu placutu, chiar asié ni escita placerea, ca si superbulu cactusu din florariele acoperite cu sticla scumpa; simplulu flueru pastorescu, ale carui sunete melodiōse se légana intre munti pe aripele zefiriloru, chiar asié si-are farmeculu seu incantatoriu, ca si celu mai artificiosu instrumentu de musica; unu riurelu de munte, care curge de iutiela la vale, sierpuindu intre stance si flori, chiar asié si-are interesulu seu particulariu, ca si grandiosulu fluviu, ale caruia unde pórtă corabie incarcate.

In concertulu paseriloru cantatorie nu au filomelele privilegiulu de a incanta numai ele pe ascultatori, — serman'a turturea, care si-plangotiulu pierdutu, este in positiunea ei chiar atātu de placuta si dragalasia.

lupta au avutu unu rolu ori câtu de secundariu; câ-ci si dinsii au contribuitu la triumfulu marei idei, câ-ci ei si-au implinitu detorinti'a, si si-au sacrificatu tōte pe altariulu divinității natiunale.

Ferice de eroulu, carele móre pe campulu batalfei, in momentulu candu aude resonandu imnulu de victoria alu fratiloru sei. — dinsulu móre liniscitu, câ-ci nu s'a luptatu insedaru, ca-s'a a triumfatu; ferice de betranulu gârbovitu, carele si-respira sufletulu in midiloculu batalfei, câ-ci — de si momentulu triumfulu n'a sositu — dinsulu móre liniscitu, câ si-a sacrificatu vieti'a si elu pentru triumfulu acelei idei: ah, inse e nefericitu aceia, carele cu flacar'a unei activități mari in peptulu seu, cade de locu, la inceputulu luptei, fara ca sê-si fi potutu implini dorinti'a, fara d'asi fi potutu desvoltă talentulu seu in favorulu causei comune.

Aceste idei trecura prin mintea noastră in